

ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Коробка Олена Володимирівна

учитель вищої категорії

старший учитель

Ніжинська ЗОШ I-III ступенів № 7, Україна

Як відомо, 2013 року компанією Microsoft було проведено дослідження щодо сформованості необхідних компетенцій для представників ТОП-60 найоплачуваніших професій як фахівців нового покоління та визначено актуальні навички. Топ-10 рейтингових компетенцій засвідчили актуальність ораторських та комунікаційних здібностей, комп'ютерної компетентності, саморозвитку та самоорганізації.

Зупинимося на аналізі ораторських та комунікаційних здібностей, які репрезентують риторичну компетентність, надзвичайно актуальну для педагогів, особливо за нинішнього реформування освіти в Україні. М. Барахтян, аналізуючи роль риторичної освіти у формуванні комунікативної компетентності майбутнього вчителя, зазначає її вплив на розвиток значущих професійних і особистісних якостей: культури мислення, мовлення, спілкування й поведінки, розширення горизонтів пізнання і спілкування, активізацію мисленнєвої, розумової і мовленнєвої діяльності, розкриття широких можливостей самовираження творчого потенціалу особистості [1, с. 22].

Дослідницею С. Горобець *риторичну компетентність майбутнього вчителя української мови і літератури* ототожнено з динамічним особистісним утворенням, поєднанням риторичних знань, способів критичного та творчого мислення, особистісних цінностей, навичок красномовства, риторичних умінь, комунікативного досвіду, інших особистих якостей для успішного провадження професійної діяльності з формування знань, умінь і навичок замовників освітніх послуг, розвитку інтелектуальних і творчих здібностей, емоційно-вольових та морально-етичних якостей здобувачів освіти [2, с. 2].

Науковець С. Толочко під поняттям «*риторична компетентність викладачів у післядипломній педагогічній освіті*» розуміє інтегровану якість, що виражається через риторичні знання, уміння, навички, компетенції для управління комунікативним процесом та здійснення бажаного впливу на аудиторію з урахуванням її особливостей; здатність унормовано, усвідомлено, риторично правильно використовувати мовні ресурси, механізми, закономірності, прийоми та засоби риторики як науки; оволодівати практичними вміннями з метою розкриття й розвитку вроджених риторичних здібностей людини, продукування авторсько-адресного тексту; набір необхідних соціально-емпатійних якостей для створення переконуючого й дійового мовлення можливостями мистецтва живого слова, емоційної та інтелектуальної взаємодії зі слухачем для здійснення педагогічного впливу на нього як на особистість, уміння викликати потрібні емоції й почуття та управляти ними, захопити та спонукати до дій засобами лінгвістичного, паралінгвістичного та кінетичного мотиваційного впливів [7, с. 53].

Сучасне реформування вітчизняної освіти визначає роль педагога у формуванні особистості замовника освітніх послуг. Формування риторичної компетентності педагогів відбувається в освіті впродовж життя через поєднання формальної, неформальної та інформальної освіти в єдності таких складників: професійно-мотиваційної спрямованості на розвиток культури та мистецтва слова; теоретичні знання основ риторичної культури; уміння, навички, компетенції щодо застосування красномовства; рефлексивно-оцінні здібності та самоусвідомлення.

Задля систематичного формування риторичної компетентності педагогів у методичній роботі закладу освіти доречним є використання тренінгових, проектних технологій, майстер-класів з основ красномовства, елементів аутотренінгу для засвоєння навичок концентрації та релаксації, вправ із самонавіювання, самомотивування, дискусій, рольових ігор, риторичних ігриімпровізацій, риторичних вправ, риторичних відеопрактикумів, вправ для опанування мовними техніками (постановки голосу, вироблення дикції, інтонації, правильного дихання) [2].

У сучасних умовах провадження дистанційного та змішаного навчання значущості набуває *риторика інтерактивного спілкування* як майстерності спілкування та обміну інформацією в режимі онлайн та офлайн, тобто в реальному часі за використання голосу, зображення відео- чи тексту засобами Інтернет технологій. До них відносимо online-комунікації та цифрові взаємодії: сайти, блоги, форуми, чати, online-діалоги чи листування, конференції з використанням різноманітних платформ і хмарних сервісів, зокрема Microsoft Teams, Zoom.us, Moodle, Cisco Webex Meetings, Discord тощо. Здобувачі освіти в ролі радіослухачів через прослуховування подкастів або як телеглядачі за використання аутентичних лекцій у документальному або відеоформаті, шляхом опрацювання відповідних розділів підручників, записів з YouTube та індивідуальних презентацій повинні мати навички брати участь як активні співбесідники за суб'єкт-суб'єктної взаємодії. *Риторика інтерактивного спілкування* як наука реалізовується завдяки використанню методів агітації, пропаганди, психологічного тиску, а також маніпуляції, альтруїзму тощо. Тож для проведення інтерактивної взаємодії необхідним є дотримання мовно-риторичних вимог до ведення педагогом онлайн-спілкування: виявлення ввічливості і толерантності; складання чітких, коротких повідомлення під час письмової комунікації; створення ситуації «присутності» і «видимості» у віртуальному середовищі; культури ведення усного онлайн-спілкування, відповідне реагування на повідомлення, коректна «видимість», утримування уваги й управління очікуваннями здобувачів освіти; узаємодія через правильне формулювання змісту повідомлень, припинення контактів між користувачами, вирішення причин, проблем, конструктивне вирішення конфліктів тощо. Здійснений аналіз пропонованих послуг із формування комунікативної компетентності педагогів уможливив складання таблиці 1.

Таблиця 1

**Діяльність провайдерів неформальних освітніх послуг
щодо формування риторичної компетентності**

Назва провайдерів неформальних освітніх послуг	Суть діяльності провайдера неформальних освітніх послуг щодо формування риторичної компетентності
1	2
Школа Ораторського Мистецтва (ШОМ) http://shomoratory.tilda.ws/	Формування риторичної компетентності через набуття: • Навичок побудови переконливої промови; • Методів боротьби зі страхом публічних виступів; • Вироблення чіткої дикції; • Алгоритму підготовки публічного виступу; • Прийоми впливу на аудиторію: пози, жести, інтонація, міміка; • Правила ефективного реагування на мовну агресію.
Дебатний клуб та Школа ораторської майстерності Харківського національного університету внутрішніх справ https://www.instagram.com/debateclubkhnuvs/	Формування риторичної компетентності через пропоновані пропозиції: • Прокачай свої skills в ораторстві на повну; • Стань воїном кіберфронту; • Мир у цифровий час: блогінг і лідерство.

Продовження табл. 1

1	2
Школа ораторської майстерності «Перуниця» Дніпровського гуманітарного університету https://dgu.edu.ua/science/circle/perunyca/	Розвиток ораторської майстерності в активній частині творчої молоді та якісну підготовку молодих фахівців з метою: • Підвищення суспільної активності молоді; • Підвищення рівня ораторської майстерності у майбутніх фахівців; • Формування навичок самореалізації, роботи в команді; • Створення умов для повної самореалізації у професійній сфері; • Реалізація комунікативних навичок та підвищення рівня самооцінки; • Розвиток критичного мислення; • Здібність генерувати ідеї; • Спонтанність реакцій та набуття навичок стресостійкості.
Клуб ораторської майстерності «КОМА» https://koma.club/	Забезпечення доступу до якісних україномовних ресурсів щодо лідерства та ораторської майстерності через навчання: • Виступати публічно; • Говорити красиво українською мовою; • Проводити презентації; • Вірити в себе; • Уміти висловлюватися; • Отримувати інтелектуальне задоволення від спілкування.
Школа ораторського мистецтва та комунікації, а також мережа ораторських клубів «Красномовець» https://krasnomovec.club/	Курси ораторського мистецтва • Навички комунікації, виступи перед публікою та камерою своєю для досягнення успіху в бізнесі та житті. • Допомога щодо публічних виступів та складання сильних текстів промов та презентацій.

Отже, здійснений аналіз уможливорює висновок про важливість формування й розвитку риторичної компетентності педагогів як в умовах реформування освіти в Україні, так і під час провадження дистанційного та змішаного навчання.

Список використаних джерел:

1. Барахтян, М. М. (2018). Роль риторичної освіти у формуванні комунікативної компетентності майбутнього вчителя. *Педагогічні науки*, 139, 20–26.
2. Горобець, С. І. (2021). Методика формування риторичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури у процесі вивчення мовознавчих дисциплін: дис. канд. пед. наук. Київ, 290 с.
3. Конівіцька, Т. Я. (2022). Формування риторичної компетентності майбутніх психологів у закладах вищої освіти : монографія. Львів : СПОЛОМ, 252 с.
4. Кремень, В. Г., Сисоєва, С. О., Бех, І. Д. & та ін. (2022). Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4 (2), 1–30. URL: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4206>
5. Толочко, С. В. (2020). Практикум з основ красномовства. Методичні вказівки до виконання вправ та завдань із дисципліни для студентів денної та заочної форм навчання. Київ: НУБіП України, 118 с.
6. Толочко, С. В., & Хомич, В. І. (2022). Академічне красномовство : навч. посіб. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М. 300 с.
7. Толочко, С. В. (2020). Формування риторичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*, 8 (164), 51–59.